

DR. ORMÁNDI JÁNOS

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

Keresztury és Illyés

A MAGYAR NÉPI MŰVELŐDÉSI INTÉZET

„Milyen hamar megszokod, a
fákon a lombot;
milyen hamar megszokod, ha
a lomb lefoszlott;
milyen könnyen véglegesnek
veszed a nyarat, telet;
milyen hamar elfogadnád
öröknek az életet...”
(*Illyés Gyula: Milyen hamar*)

A magyar neveléstörténet sajátos, egyedi, megismételhetetlen időszaka az 1945–1948 közötti időszak. Az 1945-ös fordulat a magyar nép számára nemcsak a német uralom, a fasizmus alól való felszabadulás élményét hozta, hanem új félelmeket és új bizonytalanság érzését is. Mi várható a szovjet hatalomtól, és mi várható Nyugattól? Ám hozott a történelem ígéretet is: egy megújuló nemzet és rég áhított demokrácia ígértét.

Keresztury Dezső mint gyakorló pedagógus és író azzal a hittel és meggyőződéssel vállalta el a kultuszminisztérium vezetését, hogy a magyar köznevelés nem rosszabb bármely más nép köznevelésétől. Vallotta, hogy „... a jövő az iskolákban készül, s hogy mi lesz a ma demokráciájából, az az iskolákban dől el.” (K.D., 1946.)

Keresztury Dezső mint kultuszminiszter nagy fontosságot tulajdonított a szabadművelődés tartalmi és szervezeti korszerűsítésének. A népművelés korszerűsítése a szabadművelődéssel kezdődött. A „szabad művelődés” szervezetének kialakítása az 1945 novemberében elfogadott 12.100/1945. VKM sz. rendeletével indult el. Az állam nem avatkozott bele a civil társadalom önszerveződésébe, feladata csak annyi volt, hogy a szabadművelődési formáknak jogi, alkotmányos kereteket adjon. A szabadművelődésnek a többpártrendszeren alapuló politikai pluralizmus volt az intézményi garanciája. Keresztury Dezső kultuszminiszteri kinevezése után a parasztságra, a falura is kiterjedő művelődéspolitikát hirdetett meg.

Ezt szolgálta a Magyar Népi Művelődési Intézet létrehozása (1946. július 13.), mely a népi írók körében kialakult ideológia és kultúrpolitika képviselőjeként lépett a fiatal magyar demokrácia koalíciós korszakában a kultúrpolitikai küzdőtérre. Az intézet elnökévé a kultuszminiszter Illyés Gyulát nevezte ki. Keresztury-nak az volt az egyik alap gondolata, hogy az intézet munkáját, amelynek feladata „... a magyar nép, elsősorban a tanyák és községek földművesnépe művelődésének előmozdítása” volt, egy átütő erejű kiáltvánnyal kell megkezdeni. A megírással Illyés Gyulát bízta meg. A prózai remekmű (Kiáltvány a parasztság művelődése ügyében!) teljes terjedelmében a Köznevelés 1946. évi augusztus 15-i számában jelent meg. Hamarosan százával érkeztek rá a válaszok, jelentkezések, vállalások levélben és személyesen is. A kiáltványban Illyés Gyula kifejti: „... csak az a méltó haza, amely a népé. A hazát – s vele a világot – csak az újítja

meg, ami a népet megújítja. A magyar szegényparasztság forradalom nélkül juthatott egy forradalmi vívmányhoz: a szabad földhöz. Szellemi szabadságához csak a maga forradalmi lendületével juthat el: lelket nem lehet kölcsönözni.”

A Magyar Népi Művelődési Intézet lehetővé tette valamennyi korosztály részére az egyes iskolafajtákra történő felkészítést, és ennek feltételeit is igyekezett megteremteni. Keresztury és Illyés is egyetértettek abban, hogy a föld szabad birtoklása mellé a népnek meg kell adni a tudás szabadságát is. A népi kultúrában élő műveltség értékei a jelen és jövő nemzedéke számára is fontosak. „A nép nem szükségképpen műveletlen. A nemzeti műveltség vérkeringésének nemcsak fentről lefelé, hanem lentől felfelé is kell funkcionálnia. A nép is közölhesse tudósaival mire és hogyan van szüksége” (K.D. 1946.). A vesztes háború után gazdaságunk igen leromlott állapotban volt. A társadalom szinte valamennyi rétege akarta a megújulást, és hatalmas lendülettel, energiával látott az újjáépítő munkához.

Harsányi István ügyvezető igazgató szerint az intézetben igen alapos, szakszerű és dinamikus munka folyt. Vezetőinek munkastílusára jellemző volt, hogy kizártak mindenféle bürokratizmust, munkájukat a személyes tapasztalatszerzésre, tartalmas kapcsolatokra és rövid határidejű levelezésekre építették (Kultúra és Közösség, 1982. évi 4. sz.).

Ortutay Gyula, Keresztury utódként már hivatalba lépésének első napjaiban (1947. március) megkérdőjelezte a Magyar Népi Művelődési Intézet létjogosultságát. Szerinte nincs szükség a parasztság művelődéséhez speciális intézetre. Sürgős, radikális átszervezését tervezte, de mivel Illyés Gyula 1947 őszétől 1948 márciusáig Franciaországban tartózkodott, nem tudtak mit kezdeni az intézettel. Hazatérése után a kultuszminiszter álláspontját megismerve, 1948. május 19-én lemond elnöki tisztéről: „Miniszter Úr, válaszolva május 7-én kelt levelére, a Népi Művelődési Intézet ügyében, tisztelettel értesitem, hogy az intézet elnökségéről lemondok. Őszinte nagyrabszüléssel: Illyés Gyula” (Illyés Gyula emlékkönyv, 1984. 173. p.). Az intézet élettartama 2 év és 3 hónap volt.

Ortutay Gyula kultuszminiszter 1948. október 13-án hatályon kívül helyezi Keresztury Dezső 3.981/1946. VKM számú rendeletét, egyben életbe lépteti a Magyar Népi Művelődési Intézet megszüntetése tárgyában hozott rendeletét (12.490/1948.).

Tisztelt Előfizetőinkhez!

Mindenképpen bízunk abban, hogy továbbra is töretlen támogatói, előfizetői maradnak lapunknak. Ennek reményében kérjük tisztelettel minden Előfizetőnket, hogy az *1996. évi előfizetési díjat, amely ebben az évben is 300 forint, az alábbi számlára befizetni szíveskedjék: OTP Csongrád Megyei Igazgatóság, Szeged, Módszertani Közlemények; 11735005-20003933.*

A MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA